

„ПОДВІЙНИЙ” ДРУГИЙ ТУР: ЯК ЗМІНИВСЯ ЕЛЕКТОРАТ КАНДИДАТІВ?

Розглянуті у попередньому розділі демографічні структури електоратів В. Ющенко і В. Януковича при переголосуванні другого туру виборів цікаво порівняти з демографічними структурами електоратів цих кандидатів у первісному другому турі за тими демографічними характеристиками, які при цьому фіксувалися. З числа опитаних під час Національного екзит-полу на цьому турі президентських виборів на запитання анкети, за кого вони щойно проголосували, дали відповідь 28 322 респонденти, в тому числі 27 071 відмітили в анкеті прізвище одного з кандидатів (14 771 – В.Ющенко та 12 300 – В. Януковича) та одночасно відмітили свою стать та вік¹, а 792 відповіли, що не підтримали жодного з кандидатів.

Наведені у таблиці 1 показники складових демографічних структур дієвих електоратів другого і “третього” турів виборів засвідчують, що їхні гендерні і поселенські структури були вельми подібними. Як за частками чоловіків і жінок, так і за частками міських та сільських виборців відмінності між цими електоратами були статистично незначущими (на рівні $p > 0,05$).

Таблиця 1

Розподіл дієвих електоратів другого і “третього” турів виборів за демографічними характеристиками виборців (%)

Соціально-демографічні характеристики	Дієві електорати (за даними екзит-полів)		Різниця (3-й) – (2-й)
	Другого туру 21.11.2004 (N = 28 322)	“третього туру” 26.12.2004 (N = 28 746)	
Стать			
Чоловіки	46.6	46.1	- 0.5*
Жінки	53.4	53.9	+0.5*
Разом	100.0	100.0	
Вік			
18-29 років	22.2	20.3	-1.9
30-39 років	18.4	18.6	+0.2*
40-49 років	21.2	21.8	+0.6*
50-59 років	18.8	19.6	+0.8
60 років і більше	19.4	19.7	+0.3*
Разом	100.0	100.0	
Тип поселення			
Місто	67.5	68.1	+0.6*
Село	32.5	31.9	- 0.6*
Разом	100.0	100.0	
Регіон			
Західний	22.5	23.1	+0.6*
Центральний	29.1	29.5	+0.4*
Південний	24.8	24.7	- 0.1*
Східний	23.6	22.7	-0.9
Разом	100.0	100.0	

* Різниця статистично незначуща на рівні $p \geq 0,05$; інші різниці статистично значущі на рівні $p < 0,05$, а виділені жирним шрифтом – на рівні $p < 0,01$.

¹ Запитання стосовно рівня освіти у цьому екзит-полу не ставилося.

Відносно найбільше дієвий електорат “третього” туру відрізнявся за віковим складом меншою на 1,9% часткою виборців молодших 30 років та більшою на 1,1% часткою виборців старших 50 років (обидві відмінності статистично значущі на рівні $p < 0,01$).

Певні відмінності зафіксовані й у регіональному складі дієвих електоратів другого і “третього” турів. Хоча частки трьох регіонів відрізняються статистично незначуще (на рівні $p > 0,05$), але, по-перше, частка Східного регіону під час “третього” туру була статистично значуща (на рівні $p = 0,05$) меншою ніж під час другого туру, а, по-друге, під час “третього” туру статистично значуща (на рівні $p = 0,05$) більшою на 1% була частка виборців Північно-Західної України і на стільки ж меншою – частка виборців Південно-Східної України.

Більше змін між другим і “третьим” туром спостерігалось стосовно електоратів кожного з кандидатів. Перш за все зазначимо, що за даними наших екзит-полів переголосування другого туру призвело до збільшення у складі виборців, котрі голосували на відкритих виборчих дільницях на території України, частки прихильників В. Ющенка на 3,5% (від 53,1% до 56,6%) та зменшення частки прихильників В. Януковича на 3,1% (від 44,1% до 41,0%).

Одночасно помітних змін зазнали і демографічні структури обох електоратів. Так, у гендерному складі електорату В. Ющенка статистично значуща збільшилася частка жінок та, відповідно, зменшилася частка чоловіків (див. таблицю 2). У віковому складі цього ж електорату статистично значуща, на 2,6%, зменшилася частка виборців у віці до 30 років і на 2,1% збільшилася частка виборців від 50 років і старших, в тому числі – на 1,2% виборців від 60 років і старших. При цьому частка виборців віком від 30 до 50 років в електораті В. Ющенка практично не змінилася.

Таблиця 2

Розподіл електорату В. Ющенка за демографічними характеристиками виборців у другому і “третьому” турах виборів (%)

Соціально-демографічні характеристики	Дієві електорати (за даними екзит-полів)		Різниця (3-й) – (2-й)
	Другого туру 21.11.2004 (N = 15 044)	“третього туру” 26.12.2004 (N = 16 211)	
Стать			
Чоловіки	50.1	48.4	-1.7
Жінки	49.9	51.6	+1.7
Разом	100.0	100.0	
Вік			
18-29 років	23.2	20.6	-2.6
30-39 років	19.6	19.6	0.0*
40-49 років	21.9	22.5	0.6*
50-59 років	17.9	18.8	0.9
60 років і більше	17.3	18.5	+1.2
Разом	100.0	100.0	
Тип поселення			
Обласний центр або столиця	31.4	30.3	-1.1
Інше місто	18.3	18.7	+0.4*
Селище міського типу	10.9	11.4	+0.5*
Село	39.3	39.5	+0.2*
Разом	100.0	100.0	
Регіон			
Західний	38.0	37.4	- 0.6*
Центральний	41.8	42.6	+0.9*
Південний	14.8	14.4	- 0.4*
Східний	5.5	5.6	+0.1*
Разом	100.0	100.0	

* Різниця статистично незначуща на рівні $p \geq 0,05$; інші різниці статистично значущі на рівні $p < 0,05$, а виділені жирним шрифтом – на рівні $p < 0,01$.

У складі того ж електорату за типом поселення, де мешкають виборці, що голосували за В. Ющенко, статистично значущих змін (на рівні $p < 0,05$) зазнала лише частка мешканців обласних центрів та столиці України: вона скоротилась на 1,1%. Пропорції ж представлення в електораті В. Ющенко “третього” туру виборів мешканців сіл та міського населення в цілому у порівнянні з другим туром практично не змінилися (відмінність у 0,2% не є статистично значущою на рівні $p > 0,05$).

Практично не змінилися і пропорції, в яких в електораті В. Ющенко і в другому, і в “третьому” турі були представлені виборці виділених чотирьох регіонів України. Відмінності, які зафіксовані між частками виборців кожного з цих регіонів в електораті В. Ющенко у другому і “третьому” турах, статистично незначущі (на рівні $p > 0,05$). А якщо порівняти частки, які склали в обох турах виборці Північно-Західної та Південно-Східної України, то тотожність їхніх обсягів в електораті В. Ющенко фіксується ще з більшою надійністю.

З іншого боку, зміни у регіональній структурі електорату В. Януковича між останніми двома турами президентських виборів були добре помітними і статистично значущими. Так, в складі цього електорату частка виборців Північно-Західної України у “третьому” турі була на 3,3% менше ніж у другому, а частка Південно-Східної України на стільки ж була більшою (обидві різниці статистично значущі на рівні $p < 0,01$). Ці зміни між двома турами відбулися в основному за рахунок відповідних змін у Центральному регіоні, де втрати В.Януковича склали 2,6%, та Південному регіоні, де частка його електорату збільшилася на 2,5% (обидві різниці статистично значущі на рівні $p < 0,01$). Найменше ж змінилися частки його електорату в регіонах, де він у другому турі мав найменшу та найбільшу підтримку – у Західному та Східному.

Таблиця 3

Розподіл електорату В. Януковича за демографічними характеристиками виборців у другому і “третьому” турах виборів (%)

Соціально-демографічні характеристики	Дії електорату (за даними екзит-полів)		Різниця (3-й) – (2-й)
	Другого туру 21.11.2004 (N = 12 486)	“третього туру” 26.12.2004 (N = 11 736)	
Стать			
Чоловіки	41.9	42.7	+0.8*
Жінки	58.1	57.3	- 0.8*
Разом	100.0	100.0	
Вік			
18-29 років	20.7	19.6	- 1.1
30-39 років	16.8	17.2	+0.5*
40-49 років	20.4	20.8	+0.4*
50-59 років	19.8	20.6	+0.8*
60 років і більше	22.3	21.8	- 0.5*
Разом	100.0	100.0	
Тип поселення			
Обласний центр або столиця	24.5	25.8	+1.3
Інше місто	37.3	39.2	+1.9
Селище міського типу	13.7	13.4	- 0.3*
Село	24.5	21.6	- 2.9
Разом	100.0	100.0	
Регіон			
Західний	4.7	4.0	- 0.7
Центральний	13.6	11.0	- 2.6
Південний	36.0	38.5	+2.5
Східний	45.6	46.4	+0.8*
Разом	100.0	100.0	

*Різниці статистично незначущі на рівні $p \geq 0,05$; інші різниці статистично значущі на рівні $p < 0,05$, а виділені жирним шрифтом – на рівні $p < 0,01$.

Подібними до змін у регіональній структурі були зміни між другим і “третьім” турами виборів і у поселенській структурі електорату В. Януковича, яка, до речі, досить помітно зв’язана регіональною, через те що у Північно-Західній Україні частка міських виборців в обох турах виборів була на приблизно 23% меншою ніж у Південно-Східній (приблизно 57% проти 80%), а частка сільських виборців, відповідно, на 23% більшою (43% проти 20%). Серед тих, хто голосував за В. Януковича у “третьому” турі, частка міських виборців була на 2,9% більшою, а частка сільських виборців, відповідно, на 2,9% меншою ніж у другому турі (різниця статистично значущі на рівні $p < 0,01$). При цьому приріст частки міських виборців відбувся в основному за рахунок мешканців не обласних центрів і столиці, а за рахунок інших міст; частка ж виборців із селищ міського типу змін практично не зазнала (різниця у 0,3% статистично незначуща на рівні $p > 0,05$).

В той же час зміни у віковій структурі електорату В. Януковича за період, що розглядається, були, фактично, мінімальними. Тут є підстави говорити лише про зменшення на 1,1% частки молодих виборців – віком до 30 років (різниця статистично значуща на рівні $p < 0,05$). А у гендерній структурі цього електорату статистично значущих відмінностей (на рівні $p = 0,05$) взагалі не виявилось.

Таким чином, демографічні структури електоратів і В. Ющенко і В. Януковича в період між другим туром президентських виборів, який відбувся 21 листопада 2004 року та його переголосуванням 26 грудня того ж року зазнали певних змін. Але характер цих змін помітно відрізнявся. Так, в електораті В. Ющенко ці зміни торкнулися переважно гендерного та вікового складу виборців. В гендерному – за рахунок того, що між двома турами до числа його прихильників жінок додалося ще більше, ніж чоловіків. А у віковому складі чисельність молоді віком до 30 років дещо скоротилася. При цьому зміни у поселенському складі виборців були незначними, а у розподілі за регіонами фактично не виявилися. В електораті ж В. Януковича, навпаки, гендерний склад виборців фактично не змінився, а віковий зазнав найменших із зафіксованих змін. Найбільші ж зміни відбулися у регіональному та поселенському складі цього електорату. В регіональному – за рахунок того, що між двома турами у Західному і Центральному регіонах та серед сільських виборців в цілому В. Янукович втратив більшу частку прихильників ніж у Східному і Південному регіонах і серед міських виборців в цілому.